

АДАПТАЦІЯ РЕГІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ ДО ІМПЕРАТИВІВ ГЛОБАЛЬНОГО РОЗВИТКУ

Анотація. В статті розглянуто адаптацію регіональної політики Європейського Союзу (ЄС) до імперативів глобального розвитку, серед яких визначальна роль належить розвитку інформаційного суспільства. Проаналізовано регіональну політику ЄС, виокремлено адаптаційні зміни, що викликані необхідністю структурних перетворень економіки слабших держав ЄС та наслідками світової фінансової кризи. Виявлено суть адаптаційного підходу регіональної політики до імперативів глобального розвитку, що полягає у підвищенні ефективності розподілу коштів, незважаючи на скорочення обсягів фінансування програм шляхом впровадження нової системи поділу регіонів та відповідно зміни пропорцій їх фінансування.

Ключові слова: регіональна політика, Європейський Союз, глобальний розвиток, адаптація, асиметрія регіонального розвитку.

Аннотация. В статье рассмотрена адаптация региональной политики Европейского Союза (ЕС) к императивам глобального развития, среди которых определяющая роль принадлежит развитию информационного общества. Проанализирована региональная политика ЕС, выделены адаптационные изменения, вызванные необходимостью структурных преобразований экономики слабых государств ЕС и последствиями мирового финансового кризиса. Выявлено суть адаптационного подхода региональной политики к императивам глобального развития, заключается в повышении эффективности распределения средств, несмотря на сокращение объемов финансирования программ путем внедрения новой системы разделения регионов и соответственно изменения пропорций их финансирования.

Ключевые слова: региональная политика, Европейский Союз, глобальное развитие, адаптация, асимметрия регионального развития.

Annotation. This paper deals with the adaptation of the regional policy of the European Union to the imperatives of global development, including defining role to the development of the information society. Analysis of EU regional policy, determined adaptive changes caused by the need for structural reforms of the economy weaker EU countries and the global financial crisis. We found the essence of adaptive approach to regional policy imperatives of global development, which is to increase the efficiency of the allocation of funds, despite the reduction in funding programs by, implementation of the new system of division of regions and under changing proportions of their funding.

Key words: regional policy, European Union, global development, adaptation, asymmetry of regional development.

Постановка проблеми. Імперативи глобального розвитку визначають напрямок трансформаційних та адаптаційних перетворень у країнах та регіональних інтеграційних об'єднаннях. Трансформація в Європі спрямована на підвищення міжнародної конкурентоспроможності ЄС, що в сучасних умовах визначається рівнем розвитку інформаційного суспільства, або економіки, що базується на знаннях. Особливе місце у впровадженні адаптаційних механізмів до імперативів глобального розвитку посідає регіональна політика Європейського Союзу (ЄС), що обумовлює актуальність теми дослідження.

Аналіз останніх джерел та публікацій. Проблеми регіональної політики досліджувались у працях таких провідних вітчизняних науковців: О. Амоша, П.Беленького, З.Бройде, В.Будкіна, Б.Буркінського, З.Герасимчук, Є.Кіш, М.Козоріз, Ю.Макогон, М.Мальського, Н.Мікули, А.Мокія, С. Писаренко, В.Чужикова та ін. Питання регіональної політики ЄС розглядалися в наукових працях Грінько О., Кондратьєвої Н., Мікули Н., Мокія А., Чужикова В. та ін. Разом з тим, адаптаційний механізм регіональної політики ЄС до імперативів глобального розвитку не отримав належного висвітлення.

Цілі статті. Цілями статті є аналітичний огляд регіональної політики ЄС з точки зору її адаптації до імперативів глобального розвитку.

Виклад основного матеріалу. Регіональна політика ЄС (в деяких джерелах згадується як політика згуртування) – це комплекс політичних дій, що мають за мету поліпшити економічний добробут регіонів у ЄС, а також зменшити асиметрію між європейськими регіонами. На проведення цієї політики виділяється більше 35,7% бюджету ЄС або 0,38% від загального ВВП ЄС [1]. Кошти виртачаються на усунення економічних, соціальних та територіальних відмінностей у країнах ЄС, реструктуризацію відсталих промислових зон і диверсифікацію діяльності у тих сільських районах, де сільське господарство є збитковим. Таким чином, регіональна політика ЄС спрямована на створення більш конкурентоздатних регіонів, стимулювання економічного зростання та створення нових робочих місць. Політика також відіграє певну роль у вирішенні більш глобальних питань – таких як, наприклад, зміна клімату, проблеми енергопостачання та глобалізації [1]. Регіональна полі-

тика ЄС охоплює всі європейські регіони, хоча регіони ЄС поділені на різні категорії, головним чином в залежності від їх економічного становища. У поточному фінансовому періоді 2007-2013 років регіональна політика ЄС складається з трьох Цілей:

1. конвергенції (Convergence objective);
2. регіональної конкурентоспроможності та зайнятості (Regional Competitiveness and Employment objective);
3. європейського територіального співробітництва (European Territorial Cooperation objective).

Країни Європи офіційно диференційовані лише за статистичними показниками за допомогою системи номенклатури територіальних одиниць для цілей статистики (The Nomenclature of Territorial Units for Statistics, NUTS). Впровадження у 1990-2000 роках цієї системи, яка оперує трьома регіональними (NUTS 1, 2, 3) та двома місцевими рівнями (LAU 1, 2) викликало суттєві зміни територіальної структури багатьох країн. Найбільш важливим для регіональної політики ЄС є рівень NUTS 2, оскільки саме на цьому рівні відбувається розробка програм регіонального розвитку та освоєння коштів структурних фондів. ЄС нині розділений на 271 регіонів NUTS 2, кожен з яких покривається двома з трьох цілей регіональної політики. В основі NUTS три критерії: чисельність населення, по можливості відповідність адміністративному поділу (передусім для NUTS 1, 2) та географічним ареалом. Щодо чисельності населення: у середньому по країні регіони NUTS 1-го рівня повинні мати від 3 до 7 млн, 2-го рівня – від 800 тис. до 3 млн, 3-го рівня – від 150 до 800 тис. жителів. Даний критерій не дотримується тільки в Італії на першому рівні NUTS, оскільки від раніше існуючих 11 штучно виділених регіонів в країні перейшли на традиційний поділ країни на 5 частин. Суворе застосування критеріїв у всіх інших країнах ЄС призвело до того, що на Кіпрі та в Люксембурзі регіонів NUTS немає взагалі, а Латвія, Литва, Мальта та Естонія представляють собою єдині регіони NUTS 2-го рівня. Ірландія і Словенія були розділені лише на два регіони NUTS 2-го рівня, причому зовсім недавно з метою збереження допомоги в рамках наднаціональної регіональної політики, навіть незважаючи на збільшення в останні роки в цілому по країні рівня ВВП на душу населення (кордони були проведені так, щоб один регіон як і раніше потрапляв у категорію проблемних) [2, 3].

Найбільший обсяг фінансування регіональної політики (81,5%) припадає на регіони, що підпадають під цілі Конвергенції. Дана ціль охоплює найбідніші регіони Європи, у яких ВВП на душу населення становить менше 75% від середнього по ЄС. До цих регіонів відносяться майже всі регіони нових держав-членів, більшість регіонів Південної Італії, Східної Німеччини, Греції, Португалії, більша частина Іспанії, декілька регіонів Великобританії.

Після розширення ЄС у 2004 та у 2007 роках середній рівень ВВП у ЄС знизився. В результаті деякі регіони старої Європи, які до того часу підлягали під фінансування в рамках конвергенції, наразі перевищують 75% поріг. Тому до кінця 2013 року ці регіони отримали статус транзитивних, тобто таких, які поступово, поетапно відходять від фінансування в рамках конвергенції (див. рис. 2).

Натомість в даних регіонах здійснюється поетапна підтримка в рамках цілі регіональної конкурентоспроможності та зайнятості. Конвергенція спрямована на те, щоб дати можливість відсталим регіонам наздогнати більш процвітаючі регіони, тим самим знижуючи економічну нерівність в рамках ЄС. Серед проектів, що фінансуються в рамках даної цілі, – покращення інфраструктури, надання допомоги підприємствам, будівництво та модернізація очисних споруд, покращення доступу до високошвидкісного Інтернету. До даної категорії належать 100 регіонів з 35% населення ЄС (мають ВВП на душу населення менше 75% від середнього в Європі) [5].

У межах Цілі 2 передбачається створення нових робочих місць. Цей напрямок європейської структурної регіональної політики передбачено до реалізації у 19 країнах-членах ЄС, де за рахунок коштів структурних фондів до 2013 року мало б бути створено понад 2 мільйони постійних робочих місць. Проте загострення світової фінансової кризи (2008 – 2009 роки) внесло свої корективи у вирішення завдань щодо зайнятості та збереження робочих місць. Перспективним напрямом щодо цього країни ЄС визнають створення робочих місць в інноваційному секторі економіки. Пріоритет надається створенню технопарків, технополісів, центрів інноваційного розвитку; створенню понад 40 тис. робочих місць у секторі високих технологій (космос, біотехнології, нанотехнології та технології з термоядерної енергії). До даного напрямку належать 168 регіонів, в яких проживає 65% населення.

У межах Цілі 3 поставлено мету об'єднати місцеві та регіональні ініціативи, сприяти міжтериторіальній співпраці, обміну досвідом. Велика увага у цьому напрямі приділяється розвитку транспортної мережі, транспортної інфраструктури. У рамках проекту допомоги розвитку регіонів до 2013 року в ЄС відбудували та реконструювали біля 25 тис. км автомобільних доріг та біля 7700 км залізниці. Будівництво доріг не тільки створює єдиний територіальний простір у межах ЄС, але й викликає так званий «мультиплікативний ефект», тобто залучає до процесу будівництва доріг комплекс суміжних галузей національної економіки, що стимулює економічне зростання та вихід з кризи. Дана ціль припадає на прикордонні регіони, де проживає 37,5% населення (або 181 700 000 осіб) [5, 6].

Мета поточної регіональної політики є не просто передача доходів від багатих країн до бідних країн, а надання підтримки програм, спрямованих на вирішення регіональних проблем. Тому фінансовим інструментом реалізації регіональної політики ЄС є наступні Структурні фонди ЄС: Європейський фонд регіонального розвитку (EFRD, виділяє кошти на зміцнення економічної, соціальної згуртованості за рахунок зменшення регіональних відмінностей, а також розробки і коригування регіональних економічних структур), Європейський соціальний фонд (ESF, виділяє кошти на професійну підготовку і на проведення заходів зі створення робочих місць) та Фонд згуртування (Cohesion Fund, надає фінансову допомогу країнам-членам з ВВП на душу населення ме-

нше 90% від середнього ВВП в ЄС для покращення транспортної інфраструктури та охорони навколишнього середовища).

На період 2007 – 2013 роки Європейська Рада ухвалила бюджет структурних програм на рівні 347,410 млрд євро. На реалізацію політики конвергенції припадає 282,8 млрд євро (81,5% обсягу фінансування), з них 199,3 млрд припадає на регіони, що підпадають під цілі конвергенції; 13,9 млрд – для регіонів, які здійснюють поетапний відхід від цілей конвергенції; 69,6 млрд – для Фонду згуртування, що допомагає реалізувати проекти у 15 країнах.

На Цілі 2 виділили 54,9 млрд євро (16% від загального обсягу фінансування), в тому числі 11,4 млрд для регіонів, які здійснюють поетапний вхід до Цілей 2.

На Цілі 3 виділили 8,7 млрд. євро (близько 2,5%). Ця сума розділена наступним чином: 6,44 млрд для розвитку співробітництва межуючих регіонів; 1,83 млрд для розвитку співпраці між транснаціональними регіонами; 445 млн для міжрегіонального співробітництва. В рамках даних Цілей Комісія запустила в реалізацію ініціативу «Регіони за економічні зміни», що стимулює місцеві і регіональні мережі у державному і приватному секторах до обміну передовим досвідом і практиками в якості способу дослідження і впровадження змін. Ініціатива «Регіони за економічні зміни» має покращити здатність міжрегіональних і міських мереж перевіряти новітні стратегічні ідеї, а потім швидко інтегрувати їх у регіональні стратегічні програми [7].

Особливої уваги в період 2008-2013 зазнали проблеми екології. ЄС сформувало для себе 4 способи спрямування регіональної політики на вирішення екологічних проблем: шляхом здійснення безпосередніх інвестицій в екологічну інфраструктуру, зокрема водоочисні споруди, забезпечуючи проведення Стратегічної екологічної експертизи (Strategic Environmental Assessments, SEAs) для відповідних програм, забезпечуючи оцінку екологічного впливу при підготовці всіх основних проектів, стимулюючи участь представників екологічних груп та агенцій у розробці програм та контролі за ними. Загальний обсяг європейської підтримки екологічних інвестицій (прямих і непрямих) у 2007 – 2013 роках складає 105 млрд євро, або 30,4% загального обсягу фінансування [8].

В макроекономічних моделях прописано, що інвестиції в політику згуртування повинні додати в середньому близько 6% ВВП новим державам-членам (за базовим сценарієм). Наприклад, модель пророкує додаткові 9% зростання ВВП Литви, Чехії та Словаччини; 5,5 – 6% Болгарії, Польщі та Румунії, 3,5% Греції (остаточні висновки можна буде сказати після наведення статистики макроекономічних показників за 2013 рік, але на сьогодні можна ствердити, що в 2010, 2011 роках темпи росту ВВП співпадали з прогнозованими). До 2015 року структурний фонд і фонд згуртування могли б створити до 2 млн. додаткових робочих місць. На підставі попередніх оцінок, сильний акцент на наукові дослідження та інновації може створити додаткові 40 000 робочих місць. У галузі транспорту це 25 000 км новозбудованих або реконструйованих доріг і 7700 км залізничних колій мають бути побудовані за інвестиції в рамках європейської регіональної політики. Багато держав-членів вказали в своїх програмах регіонального розвитку проблеми зміни клімату та розвитку низьковуглецевої економіки як пріоритетні напрямки політики. Наприклад, Люксембург має за ціль скоротити викиди CO₂ на 10%, в той час як Словаччина планує знизити енергоємність виробництва більш ніж на 20%. Остаточні висновки можна буде зробити в кінці 2013 або наступного року після підведення підсумків реалізації регіональної політики ЄС в період 2008 – 2013 років [7].

Європейський Союз затвердив нову економічну стратегію, яка називається «Європа 2020». Вона спрямована на мобілізацію всіх інструментів і політичних сил ЄС, що дозволить провести структурні реформи ЄС, і розрахована на координацію зусиль усіх членів блоку. Стратегією також передбачено стабільне економічне зростання, підвищення конкурентоспроможності європейських товарів і соціальної інтеграції європейських громадян, яке ґрунтуватиметься на розвитку нових екологічних технологій, та підвищення зайнятості населення, особливо у віці 20-64 років з нинішніх 69% до 75%. Важливим є націлення на підвищення рівня освіченості громадян, адже саме кадри сприятимуть розвитку інноваційних технологій, що в свою чергу створить нові робочі місця, підвищить ВВП, підніме рейтинг привабливості Європейської освіти, що в результаті підвищить рівень конкурентоспроможності ЄС.

6 жовтня 2011 Європейська Комісія прийняла проект законодавчого пакету, що являється основою Регіональної політики ЄС на період 2014–2020 роки. Основна суть змін – це зміна завдань на новий період. Основні зусилля спрямовуватимуться на інвестиції в зростання та створення робочих місць. З поточного періоду без змін залишаться цілі європейського територіального співробітництва [9]. Комісія запропонувала ряд важливих змін в сфері саме розробки та реалізації регіональної політики. Серед них можна виділити наступні цілі:

1. Зосередитися на пріоритетах Стратегії Європи 2020 щодо розумного, стійкого і всеосяжного зростання;
2. Підтримка комплексного планування;
3. Нагородження продуктивності та моніторинг ходу досягнення узгоджених цілей;
4. Зміцнення територіальної згуртованості;
5. Спрощення процедур доставок.

1) Таким чином, якісно новим елементом політики, у порівнянні з періодом 2008 – 2013, є концентрація на завданнях стратегії «Європа 2020»: партнерських контрактах, узгоджених між Комісією та державами-членами, де будуть викладені зобов'язання сторін щодо конкретних заходів досягнення цілей «Європи 2020». Мінімум асигнувань призначені для ряду пріоритетних галузей, де ЄС поставив перед собою конкретні цілі. Наприклад, у більш розвинених і перехідних областях, принаймні 80% коштів Європейського фонду регіонального розвитку на національному рівні будуть спрямовані на підвищення енергоефективності та на поновлювані

джерела енергії, інновації та підвищення конкурентоспроможності малих і середніх підприємств. Ця сума становитиме 50% у менш розвинених регіонах, відображаючи їх більш широкі потреби розвитку. Інвестиції Європейських структурних фондів будуть повністю приведені у відповідність з цілями і завданнями ЄС щодо освіти, зайнятості та скорочення бідності. Мінімум 20% від розподілу національної частки коштів структурних фондів повинні бути виділені в якості інвестицій в боротьбу із соціальною ізоляцією та бідністю.

2) Також передбачається поліпшення координації дій в рамках реалізації регіональної політики: спільні стратегічні рамки ЄС мають ключові пріоритети і розповсюджуватимуться на всі фонди, в тому числі на фонди, які займаються розвитком сільських районів і рибальства. Всі партнерські контракти для кожної та з кожною державою-членом знайдуть за словами представників Комісії своє відображення в спільних стратегічних рамках.

Держави-члени матимуть можливість спрямовувати кошти всіх трьох фондів згуртування в єдиний «мульти-фонд», що дозволить краще задовольнити свої плани зростання, поліпшити координацію дій на місцях і сприятиме забезпеченню комплексного розвитку. Мета полягає в тому, щоб дозволити найбільший вплив на землю.

3) Щодо нагородження продуктивності, то для фінансування програм ЄС запропонує сильні стимули для досягнення цілей Європи 2020. Деякі вимоги держави повинні досягати ще перед виділенням коштів із структурних фондів, таким чином демонструючи свою спроможність досягати поставлених цілей (наприклад, належного функціонування система державних закупівель). Крім того, випуск додаткових коштів залежатиме від продуктивності держав в реалізації попередніх завдань.

Щоб переконатися, що ефективність фондів не нівелюється неспроможною макро-фіскальною політикою держав, Комісія пропонує встановити жорсткі зв'язки між регіональною політикою та європейським економічним урядом для уникнення надмірного дефіциту, дисбалансу в реалізації програм, а також допоможе в сфері координації економічної політики ЄС. Це також означає, що програми, що фінансуються за рахунок коштів зі структурних фондів, можуть бути адаптовані до мінливих економічних умов кожної конкретної держави. У певних ситуаціях Комісія може вимагати перегляду договору про партнерство в рамках регіональної політики для підтримки виконання рекомендацій Ради ЄС. Невжиття заходів щодо виконання поправок Ради може призвести до припинення фінансування.

4) Зміцнення територіальної згуртованості (співробітництво між межуючими, транснаціональними та міжнаціональними регіонами) посилюється, оскільки така співпраця в межах ЄС надає додану вартість продукції. В наступний період регіональної політики буде чітка орієнтація на сталий розвиток міст, принаймні на це піде 5% від Європейського фонду регіонального розвитку кожної держави. Крім того Комісія почне закликати до інноваційних дій в сфері полегшення інвестування в людський капітал у містах.

5) Особливу увагу буде приділено також районам з конкретними природними або демографічними особливостями. Там будуть виділені специфічні асигнування для віддалених та малонаселених районів [10]. Поряд з новими орієнтирами, збережеться традиційна підтримка малих і середніх підприємств, охорони навколишнього середовища, розвитку транс'європейських мереж у сфері транспорту і зв'язку, зайнятості, боротьби з соціальними диспропорціями і бідністю, освіти та професійної перепідготовки.

Новий підхід передбачається і в поділі регіонів. Їх Комісія пропонує поділити на три категорії: перша – «менш розвинені» регіони з показниками ВВП в розрахунку на душу населення нижче 75% від середнього по ЄС, друга – «транзитні» регіони з показниками від 75% до 90% (на сьогоднішній день в ЄС 51 такий регіон, чисельність проживаючого в них населення дорівнює 72 млн), третя – «більш розвинуті» регіони з показниками більше 90%.

Для всіх трьох категорій регіонів передбачено кошти підтримки. Для першої групи відсоток фінансування з боку структурних фондів пропонується в розмірі 75 – 85% від вартості програм регіонального розвитку, для другої – 60%, для третьої – 50%. Додатково, для країн, чий ВВП в розрахунку на душу населення нижче 90% від середнього по ЄС, буде діяти Фонд згуртування (порядок його роботи залишається незмінним) [9].

Бюджет регіональної політики на період з 2014 по 2020 роки запропонований в розмірі 336 млрд євро (на 11 млрд менше від попереднього періоду). З них 162,6 млрд призначено для підтримки менш розвинених регіонів, 39 млрд євро – для транзитних регіонів, 53,1 млрд євро – для більш розвинених регіонів, 68,7 млрд євро – для країн-одержувачів Фонду згуртування, 11,7 млрд євро – для регіонів-учасників програм територіальної співпраці, 0,9 млрд євро – для ультрапериферійних і північних регіонів (в якості додаткової допомоги) [11]. Окремо передбачається виділення 40 млрд євро на програму «Connecting Europe», яка призначена для підвищення транскордонних проектів в галузі енергетичних технологій, транспорту та інформації.

В новому періоді регіональної політики ЄС Комісія пропонує деякі інновації з посилення ролі програм підтримки конкурентності, поряд із програмами єднання, які в основному спрямовані у регіони і міста нових країн членів. Найбільш контроверсійною пропозицією є новий запропонований принцип «макро кондичіональності» – залежності виплат структурних фондів від дотримання національними урядами макроекономічних показників, що гарантують стабільність економіки ЄС. Багато регіонів, особливо у країнах із більшим ступенем децентралізації, обурені таким намаганням утиснути їх автономію і поставити доступ до регіональних коштів у залежність від дій центрального уряду [12]. За даними Мікули Н., Цибульської Ю. з початку 1994 року, більше ніж 120 європейських регіонів, за підтримки Європейської Комісії, реалізували проекти в рамках регіональних інноваційних стратегій (Regional Innovation Strategies (RIS))... Створення регіональних та трансрегіональних мереж економічної інформації (як у випадку з INFOACT) та створення транскордонного «банку ресурсів» для

покращення взаємодії у обміні результатами досліджень сприятиме налагодженню тісної і ефективної співпраці з країнами-сусідами і використанню всіх можливих переваг такого співробітництва [18].

Загалом програма регіональної політики ЄС на наступний період внесла суттєві зміни в структуру розподілу коштів між регіонами. Основні відмінності в завданнях регіональної політики поточного та наступного періоду.

Досвід роботи поточної фінансової структури показує, що багато держав-членів відчувають труднощі з освоєнням великих обсягів коштів ЄС протягом обмеженого періоду часу. Крім того фінансова ситуація в деяких державах-членах зробила цей процес ще складнішим. Для того, щоб полегшити освоєння фінансування, Комісія пропонує низку кроків:

- встановити максимальний обсяг фінансування на рівні 2,5% від ВВП країни;
- обмежити ставки фінансування кожного пріоритетного напрямку на рівні 75 – 85%;
- за певних умов заключати Договори про покращення адміністративних функцій держав-учасників програм фінансування [10].

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Адаптація регіональної політики ЄС здійснюється з урахуванням імперативів глобального розвитку серед яких визначальна роль належить розвитку інформаційного суспільства. Отже, регіональна політика ЄС на наступний період з 2014 до 2020 роки зазнає адаптаційних змін, що викликані здебільшого необхідністю структурних перетворень економіки слабших держав ЄС та наслідками світової фінансової кризи. Для того, щоб отримати гроші структурних фондів ЄС, з 2014 р. регіони повинні будуть довести не свою відсталість, а здатність внести вклад у виконання стратегії «Європа 2020». У цьому полягає суть адаптаційного підходу регіональної політики до імперативів глобального розвитку. Таке стимулювання повинно призвести до підвищення ефективності розподілу коштів, незважаючи на скорочення обсягів фінансування програм. За такого підходу, в разі неефективності роботи урядів державних адміністрацій конкретних регіонів, в наступні роки може ще більше загостритися проблема нерівності регіонів, проте ЄС намагається виправити цю ситуацію шляхом нової системи поділу регіонів та відповідно зміни пропорцій їх фінансування.

Перспективи подальших розвідок у даному напрямку полягають у побудові економіко-математичних моделей результативності адаптаційних заходів регіональної політики ЄС.

Список використаних джерел

1. Eurostat regional yearbook 2012. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-NA-12-001/EN/KS-NA-12-001-EN.PDF.
2. Regional policy Info. European Commission. Regions Coverage. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ec.europa.eu/regional_policy/how/coverage/index_en.cfm#1.
3. Regional policy Info. European Commission. NUTS. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/nuts_nomenclature/introduction.
4. Eurostat statistical atlas. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ec.europa.eu/eurostat/statistical-atlas/gis/viewer/>.
5. Regional policies of EU. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.mlit.go.jp/kokudokeikaku/international/spw/general/eu/index_e.html.
6. Інституційне забезпечення державної регіональної політики (досвід країн ЄС). Анотація. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://old.niss.gov.ua/Monitor/mart2009/31.htm>.
7. EU Cohesion policy 1988-2008: Investing in Europe's future // Inforegio policy panorama. June 2008. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ec.europa.eu/regional_policy/information/panorama/archives_en.cfm.
8. Європейська регіональна політика: натхнення для країн, що не входять до ЄС? Застосування принципів та обмін досвідом // ЄС. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/presenta/international/external_uk.pdf.
9. Cohesion policy 2014-2020. Investing in growth and jobs // EU Cohesion Policy. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docoffic/official/regulation/pdf/2014/proposals/regulation_2014_leaflet.pdf.
10. Q&A on the legislative package of EU regional, employment and social policy for 2014-2020 // МЕМО/11/663.:Brussels, 06 October 2011. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ec.europa.eu/regional_policy/what/future/proposals_2014_2020_en.cfm.
11. Региональная политика и деятельность структурных фондов.// Н.Кондратьева. / Европейский Союз: Факты и комментарии. Выпуск 67, 2012. – С.17. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.edc-aes.ru/content/user_files/Image/67.pdf.
12. Регіональна політика ЄС – посткризові реалії. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://regionalnyaktsenty.blogspot.com/2012/02/blog-post_20.html.
13. Гринько О.І. Аналіз результатів регіональної політики Європейського Союзу // Політологія. – №6 (86). – 2012. – С. 134–137.
14. Алтухова Н. В. Ініціативи Європейського Союзу з підтримки інноваційних кластерів / Н. В. Алтухова // Економіка і право. – №3. – 2011. – С. 103–111.

15. Інституційне забезпечення державної регіональної політики (досвід країн ЄС). Анотація. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://old.niss.gov.ua/Monitor/mart2009/31.htm>.
16. Кондратьева Н. Региональная политика и деятельность структурных фондов / Н.Кондратьева // Европейский Союз: Факты и комментарии. Выпуск 67. – 2012 год. С.17. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.edc-aes.ru/content/user_files/Image/67.pdf.
17. Чужиков В.І. Економіка зарубіжних країн: навчальний посібник / В.І. Чужиков.-К.: КНЕУ, 2005. – 308 с. Чужиков В.І. Глобальна регіоналістика: історія та сучасна методологія. – К.; КНЕУ, 2008. – С.165.
18. Мікула Н.А. Місце трансрегіональних інноваційних проектів у транскордонному співробітництві // Мікула Н.А., Цибульська Ю.О. Економічні науки. Серія «Економічна теорія та економічна історія». Збірник наукових праць. ЛНТУ. – Випуск 7 (28). – Ч. 2. – Луцьк, 2010.

Стаття надійшла до редакції 02.10.2013